



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

**KONFERENCIJA O IZAZOVIMA I STEPENU IMPLEMENTACIJE
Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, Zakona o slobodnom pristupu informacijama
od javnog značaja i Zakona o tajnosti podataka**

Skupština AP Vojvodine

22/10/2010



Dvodnevna konferencija o izazovima i stepenu implementacije Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, Zakona o slobodnom pristupu informacija od javnog značaja i Zakona o tajnosti podataka održana je u Skupštini AP Vojvodine 21-22.10.2010. godine. Konferencija je organizovana od strane Komiteta pravnika za ljudska prava-YUCOM, a uz finansijsku podršku USAID-a i Instituta za održive zajednice.

Na samom početku drugog dana konferencije, na kojoj su teme bile primena Zakona o tajnosti podataka i Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, **Milan Antonijević-direktor YUCOM-a**, objasnio je prisutnim predstavnicima pokrajinske izvršne i zakonodavne vlasti, lokalnih vlasti, nevladinih organizacija i novinarima razloge zbog čega se insistira istovremeno na implementaciji ova tri zakona. On je istakao da je primena u skladu sa evropskim standardima ova tri zakona garant javnosti za pristup činjenicama od značaja za kreiranje i sprovođenje javnih politika i time i kontrolu istih, kao i garant pristupu podacima o ličnosti koje se obrađuju o fizičkim licima uz poštovanje prava privatnosti kao osnovnog ljudskog prava.

Nakon uvoda, **Zaštitnik građana Republike Srbije Saša Janković** je govorio o izazovima očuvanja tajnosti podatka koji se postavljaju pred državne organe: "Tajni podaci rezervisani za izvršnu vlast, suštinski zato što je izvršna vlast ona koja organizuje i rukovodi državnim aparatom. Sudstvo je bilo prva grana vlasti koje je, zbog potreba





USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

obavljanja svojih nadležnosti, probilo začarani krug tajnosti. Danas je ta uloga poverena i nezavisnim organima, koji se kod nas razvijaju.”

Kako ističe Janković, odnos prema tajnosti u Srbiji najbolje odražava rečenica sudije SAD suda - Kad je sve tajno onda ništa nije tajno. “Novi zakon koji reguliše tajnost podataka još uvek u praksi nije zaživeo, a pogotovo ne u svesti. Pitanje koje vlasti onima koje traže odgovore postavljaju je odakle građaninu pravo da pita zašto je nešto tajno. Takav vrednosni stav je relikv prošliosti u kojoj smo imali situaciju da su čak i pozivi na javne rasprave bili označeni kao vojna tajna, kao što je bio slučaj sa raspravom o nacrtu zakona o vojsci pre nekog vremena.

Danas svakog državnog službenika možete ozbiljno da sankcionišete zato što je neki dokument ostao na stolu kada je otišao kući. Uglavnom pod pritiskom javnosti i EU integracija, prošle godine je donet Zakon o tajnosti podataka koji na prilično moderan način, u odnosu na ono što je ranije bilo propisano, reguliše pitanje zaštite tajnosti podataka. Prvi put imenuju se oblasti u kojima se nešto može proglasiti za tajnu. Danas postoje 4 stepena tajnosti.

S druge strane, postoji obaveza donošenja niza podzakonskih dokumenata koji će detaljnije razraditi ovu oblast, odnosno urediti procedure za primenu zakonskih odredbi.

Međutim, nakon godinu dana od usvajanja, sa primenom zakona se nije ni počelo. U nedostatku novog sistema, stari sistem vlada, još uvek se krije sve. Ugroženi su oni nacionalni interesi koje tajnost i treba da štiti.

U praksi se otpor prema novom zakonu, koji bi bio usklađen sa demokratskim standardima, pokazao prilikom pravljenja nacrtu u kome je postojala odredba da svi državni organi imaju pristup tajnim podacima koji su potrebni za obavljanje njihovih dužnosti sem Poverenika i Ombudsmana koji su apsurdno morali da traže dozvolu organa koje bi trebalo da kontrolišu. To je bio moment u kome se lomilo. Na pitanje Poverenika i Ombudsmana tvorcima nacrtu o motivima za postojanje ove odredbe, odgovoreno je da su svesni činjenice da će ova dva organa zaista i da vrše svoje kontrolne nadležnosti.

Međutim, funkcija nezavisnih tela nije u otkrivanju tajnih podataka, već u proveravanju poštovanja prava građana od strane nosioca organa javne vlasti. Nezavisni državni organi su garant građanima i u stvarima koje građani ne mogu sami da saznaju. Tako, ako nezavisno telo garantuje da u određenoj situaciji zakon nije prekršen na štetu navodne žrtve, onda je to garancija građaninu da je to stvarno tako.”

Na kraju svog izlaganja, Zaštitnik građana je izrazio sumnju da će najnovije pretnje bezbednosti u Srbiji služiti kao novi talas potiskivanja prava građana. Na žalost, kako ističe Janković, pre svega akademska elita u Srbiji nije preterano osetljiva na ova pitanja i smatra ova značajna pitanja sekundarnim.



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**



Žarko Marković iz Beogradskog centra za ljudska prava je naveo da je Zakonom o tajnosti podataka ustanovljena obaveza da organi javne vlasti u roku od 2 godine preispitaju klasifikovane akte u skladu sa odredbama novog Zakona o tajnosti podataka. Međutim, kako Marković ističe, danas gotovo da nema akata koji su preispitani i kojima je skinuta oznaka tajnosti.

Marković je istakao da, po njegovom mišljenju, ukidanje postojećih oznaka tajnosti nije "težak posao": "Bilo je najava da neki akti neće više biti tajni. Tako, Poverenik za informacije od javnog značaja i ministar unutrašnjih poslova-MUP Ivica Dačić, održali su u leto 2010. godine sastanak povodom tajnosti i zastarelosti Pravilnika o službenoj i državnoj tajni i načinu čuvanja i oslobađanja od čuvanja službene i državne tajne, koji je donet 1976. godine. Nakon ovog sastanka, kako se ističe, ministar je dao nalog da se prestane sa primenom ovog tajnog i zastarelog Pravilnika".

Marković je naveo da je interesantan podatak da su Pravilnik o sistematizaciji i unutrašnjoj organizacij kao i Pravilnik o platama MUP-a dokumenti sa oznakama tajnosti.

Marković je objasnio da u sadašnjem zakonu postoje 4 stepena tajnosti ali da su kriterijumi za određivanje tajnosti podataka još uvek neodređeni. Kriterijumima je potrebno pomiriti dva interesa - zaštitu podataka koji trebaju da budu tajni uz nečinjenje povrede prava javnosti da zna.

U obrazlaganju nedostataka u primeni zakona, Marković je objasnio da fizička i pravna lica mogu koristiti tajne podatke uz posebnu dozvolu - sertifikat. Međutim, za dobijanje sertifikata potrebna je bezbednosna provera, ali za nju zakonom nisu propisane detaljne mere, uključujući i one kojim treba da bude regulisano čuvanje podataka oličnosti dobijenih tokom provere

Takođe, kaznene odredbe ne predviđaju nikakve sankcije za zloupotrebu ovih podataka. Sankcije postoje za kršenje Zakona o tajnosti podataka I to od 5000 - 50.000 din za neopravdano označavanje podataka tajnim.

Sporno je pitanje i ovlašćenog lica za određivanje stepena javnosti podatka. Nesporo je da tu ulogu mogu da vrše ministri i funkcioneri organa javne vlasti, ali odredba koja dozvoljava vršenje ove funkcije od strane lica koga pismeno odredi nosilac organa javne vlasti otvara mogućnost zloupotrebe i postavljanja osoba koje će biti pod njihovom kontrolom. Mogućnost zloupotreba bi trebalo izbeći i ovo ovlašćenje određivanja stepena javnosti podatka ostaviti samo u nadležnosti funkcionera, koga će podzakonskim propisom odrediti Vlada.



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**



Marko Milošević iz Beogradskog centra za bezbednosnu politiku istakao je da haotično stanje u oblasti klasifikacije informacija najblje oslikava izjava državnog sekretara u Ministarstvu pravde, Slobodana Homena od avgusta 2009. godine da će se sa 80 posto dokumenata skinuti oznaka tajnosti. Milošević je podsetio prisutne da je Zakon o tajnosti podataka stupio na snagu 1.1.2010. godine sa ciljem da uredi haotično polje klasifikacije podataka. Danas postoje 4 stepena klasifikacije podataka uz oznaku trajanja tajnosti: državna tajna (Top secret) – 30 godina; strogo poverljivo (Secret) – 15 godina; poverljivo (Confidential) – 5 godina i interno

(Restricted) – 2 godine. Milošević je, govoreći o ugrađenoj nefunkcionalnosti zakona, objasnio da su predviđeni rokovi za usvajanje neophodnih podzakonskih akata 6 meseci (sa izuzetkom Akt o sistematizaciji – 3 meseca) od donošenja zakona, istekli u junu 2010. godine. Od svih koji su predviđeni do sada su doneti Pravilnik o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta Kancelarije saveta za nacionalnu bezbednost i zaštitu tajnih podataka, (rok bio mart 2010), Uredba o obrascima osnovnih i posebnog bezbednosnog upitnika i Uredba o sadržini, obliku i načinu dostavljanja sertifikata za pristup tajnim podacima (Sl. glasnik RS 54/10). Takođe, Milošević je naveo da je za predviđenu “reklasifikaciju i deklasifikaciju” dokumenata predviđen rok od 2 godine. Funkcionalnost ovog zakona u delu koji se odnosi na funkcionisanje Kancelarije saveta za nacionalnu bezbednost i zaštitu tajnih podataka, bio je samo deo istraživanja Beogradskog centra za bezbednosnu politiku koje je Milošević predstavio prisutnima.

ISTRAŽIVANJE BEOGRADSKOG CENTRA ZA BEZBEDNOSNU POLITIKU	
Pitanja	Odgovori
1. Ukupan broj zaposlenih?	Sistematizovano 21 radno mesto sa 24 izvršilaca, popunjeno jedno radno mesto, 2 zaposlena.
2. Raspoloživost ljudskih i materijalnih resursa?	Koriste se prostorije Uprave za zajedničke poslove, računarska oprema se nabavlja od donacije OEBS.
3. Da li je sprovedena reklasifikacija i deklasifikacija podataka?	Ne vrši se zbog nedostajuće podzakonske regulative - oformljena radna grupa za izradu te regulative.
4. Kontrola procene tajnosti (član 24 ZTP) da li je dosad vršena?	Ne vrši se zbog nedostajuće podzakonske regulative - oformljena radna grupa za izradu te regulative.
5. Koliko je zahteva do sada dobijeno za izradu sertifikata za pristup tajnim podacima?	Sem osnovne uredbe, fale dodatni podzakonski akti kako bi Kancelarija mogla da dodeljuje sertifikate.
6. Da li je izrađen propis o sadržini, obliku i načinu vođenja evidencije podataka (član 83 ZTP)?	U toku je izrada uredbe o evidencijama.
7. Da li je oformljen centralni registar stranih tajnih podataka?	Postoje uslovi za privremeni registar, ali ne postoji odgovarajuća podzakonska regulative.
8. Da li je predložen plan Vladi o zaštiti tajnih podataka u vanrednim slučajevima?	Pokrenuto je pitanje formiranja radne grupe koja će izraditi plan zaštite.



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

Marko Milošević je na kraju svog izlaganja istakao dodatne probleme koje su vezane za oblast klasifikovanja podataka. Tako, jedan od problema je što nisu svi akteri u sektoru bezbednosti državni organi već su iz privatnog sektora. I dalje postoje “izvrđavanja” od javnih nabavki označavanjem javnih nabavki stepenom tajnosti. Takođe, “vaga test” ili preče pravo od prava javnosti da zna i potrebe zaštite podataka nije dovoljno definisan, baš kao i zaštita insajdera.

U toku diskusije Saša Janković je dodao da je veoma značajno pitanje bezbednosti provere. “U javnosti je podcenjen efekat koji ta provera ima na našu privatnost. Kada se prijavite za rad u MUP i kada se proveru da li ispunjavate formalne uslove, onda se ide na bezbednosnu proveru. Ta provera obuhvata odlazak kod vaših komšija, kolega, prisluškivanje telefona. Ako prođete bezbednosnu proveru, idete na medicinski pregled. Ako ne “prodjete” medicinski pregled, onda ne dobijate posao. Iako je logično da medicinski pregled bude obavljen pre bezbedbosne provere, namerno se drži ovakav sistem.”

Janković je govorio i o osporavanju ustavnosti Zakona o Bezbednosnoj informativnoj agenciji i Zakona o elektronskim komunikacijama. Kako ističe Janković: “Svi su stali iz ovoga, ali o tome nema napisa u medijima. To su zakoni koji daju ogromna ovlašćenja i ogromnu moć našim bezbednosnim službama i policiji, a kontrola nad njima se svodi na incidentne situacije.”

Janković je izneo i stav Evropskog suda za ljudska prava da se pod komunikacijom smatra I listing. Uprkos tome, BIA i dalje zadire u privatnost komunikacije uzimajući listing novinara I sl.



Nakon rasprave, prisutnima se obratio **Milan Đukić, predsednik Odbora za predstavke i peticije AP Vojvodine**. Đukić je podsetio da su nacrt zakona o otvaranju dosijea zajedno izradili stranka SPO i YUCOM. Po njegovim rečima, nacrt je urađen pre 4 godine, i SPO ga je predao u parlamentarnu proceduru. Interesantno je da je nakon predavanja, jedan dan, SPO ostao bez 10 poslanika u Skupštini. stanite. Milan

Đukić je predočio brojne primere kojima službe krše pravo privatnosti. On je objasnio da I danas postoje zastarele baze podataka o prekršajima i pokrenutim krivičnim postupcima o licima, koje se ne ažuriraju na pravi način. Pre svega, ne postoji mogućnost unosa podatka da je lice oslobođeno. Dalje, vrši se nepotpun unos zbog čega može doći do apsurdnih situacija. Tako, danas u bazi, prilikom “provere” jedne ličnosti, možete ugledati da je bio u postupku povodom člana krivičnog zakonika koji (po sadašnjem zakonu) ukazuje na



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

pokušaj ubistva i steći pogrešnu sliku o ličnosti protiv koje se zapravo, vodio postupak zbog nedavanja alimentacije koji je po starom krivičnom zakonu označen datim članom.

Đukić je istakao da je važna parlametnarna kontrola mera i prava na privatnost tokom vanrednog stanja. Borba protiv terorizma uvela je latentno vanredno stanje i to moramo da istripimo nakon promene stanja u svetu od 11.9.2001. EU države su takođe dale za sebi pravo kontrole finansijskih transakcija.

Đukić kaže: "Mnogo je stvari koje smo propustili da uradimo u poslednjih 10 godina i to ne samo u ovoj oblasti. Ova "neresena" oblast uticala je na ekspanziju političkih tabloida, zloupotrebu i širenje dezinformacija podataka koje su Službe prikupljale o građanima, pogotovo neposredno pred ubistvo premijera Đinđića.

Advokat YUCOM-a, Katarina Golubović zahvalila je učesnicima diskusije i objasnila da se problemi u primeni Zakona o zaštiti podataka o ličnosti I Zakona o tajnim podacima koji su isticani prilikom dvodnevne rasprave mogu prevazići koordinisanom akcijom nezavisnih aktera i nevladinih organizacija. Kao dokaz snaga ovakve akcije istakla je stepen primene Zakona o slobodnom pristupu informacijama koji je prezentovala kroz rezultate istraživanja YUCOM-a. Komitet pravnika za ljudska prava - YUCOM, u okviru projekta „Jačanje građanja u shvatanju prava na slobodan pristup informacijama i zaštiti podataka kroz javno zastupanje za usvajanje izmena Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i usvajanja Zakona o tajnosti podataka“, koji je podržan od **USAID-a** i **Instituta za održive zajednice**, sproveo je istraživanje u septembru 2010. godine o mogućnostima uticaja građana na lokalne javne politike u Srbiji. Cilj ovog istraživanja je da se ispita primena Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja od strane jedinica lokalne samouprave u Srbiji - odnosno 1. blagovremenost i potpunost odgovora po zahtevu za slobodan pristup informacijama, 2. korišćenje elektronske pošte od strane jedinica lokalne samouprave u komunikaciji sa građanima i nevladinim organizacijama, 3. odnos jedinica lokalne samouprave prema zahtevima građana kao fizičkih lica, s jedne strane, i prema zahtevima nevladinih organizacija, s druge strane. Ovim istraživanjem se želelo ispitati i mogućnost uticaja građana na kreiranje lokalnih politika, transparentnost rada organa koji bi, po svojim nadležnostima, trebalo da budu okrenuti ka građanima, kao i zainteresovanost građana da utiču na javne politike. 15. septembra 2010. godine poslato je **152 pisma** na različite adresa širom Srbije. 79 pisama uputio je YUCOM kao pravno lice, odnosno nevladina organizacija dok je 73 pisma poslalo fizičko lice iz Beograda u svoje ime. Zahtev je bio identičan u oba slučaja. Tražile su se dve informacije: jedna se odnosila na organizacionu strukturu u okviru jedinica lokalne samouprave koja bi trebalo da omogući uključivanje građana u kreiranju javnih politika, dok se druga se odnosila na rad samih tela kao i transparentnost njihovog rada. I YUCOM i fizičko lice su tražili da se odgovor dostavi elektronskom poštom i poštom. Odgovor je trebalo da bude u formi kopije dokumenta koji sadrži traženu informaciju.



USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE



YUCOM



INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

Istražujući stepen blagovremenosti odgovora po zahtevu za slobodan pristup informacijama, YUCOM je našao da je fizičko lice dobilo **86.3%** blagovremenih odgovora, dok je YUCOM dobio **75,95%** odgovora.

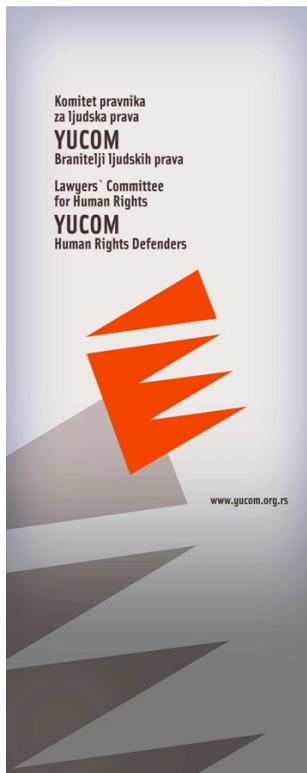
Istražujući potpunost odgovora po zahtevu za slobodan pristup informacijama, YUCOM je našao da je fizičko lice dobilo **82,54%** potpunih odgovora od ukupno dobijenih odgovora, dok je YUCOM dobio **91,67%** potpunih odgovora

Istražujući odgovaranje e-mailom od strane jedinica lokalne samouprave po zahtevu za slobodan pristup informacijama, YUCOM je našao da je fizičko lice dobilo **28,6%** odgovora e-mailom, dok je YUCOM dobio **26,67%** odgovora e-mailom.

Prisutni su bili prijatno iznenađeni stepenom primene Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja čime im je dat dodatni podsticaj da svoje snage usmere na kampanju za punu i doslednu primenu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti i Zakona o tajnosti podataka.

Beograd, oktobar 2010. godine

YUCOM tim



Naziv projekta: Jačanje građanja u shvatanju prava na slobodan pristup informacijama i zaštiti podataka kroz javno zastupanje za usvajanje izmena Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i usvajanja Zakona o tajnosti podataka.

Vreme trajanja projekta: 2009 - 2010

Donator: Institut za održive zajednice
[Institute for Sustainable Communities](http://www.institut-zajednice.org)

Projekat sprovodi:

Komitet pravnika za ljudska prava

Svetogorska 17, 11 000 Beograd

e-mail: yucomoffice@gmail.com

www.yucom.org.rs